

EDITORIAL

Editorial: En defensa de la democràcia

Pere Almeda, Adam Majó

Votants practicant la resistència pacífica davant d'un col·legi electoral durant l'1 d'octubre de 2017 a Barcelona. Fotografia: Jordi Borràs

La democràcia en perill

Les transicions polítiques a Portugal, Espanya i Grècia durant els anys setanta marcaren l'inici de l'anomenada tercera onada de democratització [1] que va caracteritzar el món en les darreres dècades del segle XX. Durant els anys vuitanta aquesta onada va continuar a Llatinoamèrica, Filipines o Corea del Sud. Als norantes, la caiguda del mur de Berlín i el col·lapse de la Unió Soviètica foren els detonants de l'extensió de la democràcia a l'Europa de l'Est. Amb l'enderrocament de l'apartheid, la democràcia arribà també a la Sud-Àfrica de Nelson Mandela que va servir de referent per a molts països en la resta del continent africà. Ja entrats en el segle XXI, un nou impuls democratitzador semblava estendre's el 2010 amb les primaveres àrabs a Tunísia, Egipte, Líbia o Síria i de la mà dels moviments de protesta contra els règims despòtics i corruptes de la regió. Excepte en el cas de Tunísia, la resta fou només un miratge que acabà comportant una reacció violenta i autoritària que ha portat de nou aquests països a la repressió, el col·lapse i la guerra civil.

L'extensió de la democràcia sembla haver-se interromput des de llavors, a pesar d'algunes excepcions. La regressió política a l'Orient mitjà i el món àrab, els impactes de la globalització i la tecnologia, la crisi econòmica i les desigualtats creixents o noves inèrcies

geopolítiques proclius a l'autoritarisme i els nacional populismes, han determinat un canvi de context polític. Un canvi de tendència que constatem amb el retrocés de la democràcia en molts indrets del món. Un retrocés que està comportant l'erosió de drets fonamentals i llibertats civils i polítiques sota formes autoritàries de poder contràries al pluralisme i la tolerància, en una onada regressiva que posa en perill els avenços democràtics assolits en les dècades precedents.

Són moltes les veus expertes [2], que des del món acadèmic, institucional o internacional, analitzen l'evolució de la democràcia i alerten de l'afebliment dels principis i valors democràtics arreu. L'Informe anual de la UE sobre Drets Humans i Democràcia al Món constata aquest canvi de context global i denuncia que el marc internacional de protecció dels drets humans està sent severament vulnerat i la protecció de les societats civils s'està deteriorant a arreu. Les conseqüències d'aquesta involució afecta a països on la democràcia no està consolidada i en els règims obertament autoritaris, però també, a moltes democràcies liberals que van en retrocés sota el lideratge de líders populistes i la influència de l'extrema dreta.

Segons l'informe *Freedom in the world 2020*, elaborat per Freedom House, 64 països van experimentar en el darrer any un empitjorament de la situació dels drets polítics i llibertats civils, especialment entre minories nacionals i religioses per l'acció i l'abús de governs tant autoritaris com democràtics. Un patró que es repeteix amb els atacs als drets de les persones immigrants i que s'agreuja especialment en els països democràtics "contribuint a un entorn internacional permissiu per la vulneració massiva de drets fonamentals que erosiona les garanties institucionals i el conjunt de l'ordenament que hauria de protegir les llibertats de totes les persones".

Els impactes de la globalització i la tecnologia, la crisi econòmica i les desigualtats creixents o les noves inèrcies geopolítiques proclius a l'autoritarisme i els nacional-populismes han fet retrocedir la democràcia en molts indrets del món

El deteriorament de les democràcies liberals es percep també, i sobretot, amb l'augment de la insatisfacció de la ciutadania respectes a les institucions representatives. Una tendència que ve augmentant des de l'inici del segle i que alguns la qualifiquen de "recessió democràtica mundial". Des de llavors, la proporció de ciutadans "insatisfets ha augmentat molt considerablement segons el Centre for the future of Democracy de la Universitat de Cambridge que publica anàlisis periòdics de la seva evolució al Global Satisfaction with Democracy report. Segons l'estudi més recent del 2020, comparant dades de la darrera dècada del segle XX amb les dades actuals, el percentatge de persones que es mostren insatisfetes amb la democràcia ha crescut en gairebé 10 punts percentuals, del 47,9 al 57,5%, tot arribant el 2019 al pic més alt des de l'inici de la sèrie de dades. Algunes de les democràcies amb més població, com ara els EUA, la Índia o el Brasil, han liderat aquesta tendència i en el cas dels Estats Units el nivell de insatisfacció ha augmentat en més d'un

terç en només una generació.

Catalunya no és aliena a aquest fenomen. Ja ho confirmava l'informe *Actituds Polítiques i Comportament electoral a Catalunya* del 2008, coordinat per Josep M. Vallès, que incidia en la creixent desafecció política de la ciutadania catalana i la pèrdua de confiança en les institucions. Les dades del darrer baròmetre del Centre d'Estudis d'Opinió ho segueixen mostrant: un 72,4% dels enquestats afirmen sentir-se avui, poc o gens satisfets amb la democràcia, si bé un 81,1 consideren que la democràcia és preferible a qualsevol forma de govern. Aquests nivells tant alts i constants d'insatisfacció envers la democràcia, acaben tenint conseqüències profundes que afecten a la credibilitat i legitimitat del sistema polític i són la mostra d'una crisi estructural d'abast global.

Augment de les desigualtats i involució democràtica

Són diverses les causes de la pèrdua de confiança en la democràcia, però un dels factors determinants són les creixents desigualtats que fracturen les societats. Si durant l'emancipació respecte l'Antic Règim, la lluita per la igualtat fou un dels motors per a la consecució dels drets i les llibertats democràtiques que donaren lloc a la modernitat, en l'actualitat, l'augment de la desigualtat econòmica és un dels vectors que estructuren el món avui, produint formes cada vegada més asimètriques i il·legítimes de poder. Quan aquesta tendència es consolida i els desequilibris no es corregeixen les bases que fan possible les democràcies liberals desapareixen, obrint la porta a l'autoritarisme.

Així, en les darreres dècades, l'evolució dels processos de mundialització, condicionats per l'hegemonia del pensament neoliberal, han accelerat la concentració de la riquesa en mans d'uns pocs, accentuant la desproporció entre un percentatge molt petit de la població que acumula gran part de la riquesa i la resta de la població. Una dinàmica que ha desapoderat i ha afectat de manera especial a les classes mitjanes, que són la base social sobre la qual s'estructura la democràcia liberal. Unes desigualtats que responen al resultat d'un programa polític, l'agenda neoliberal, que va situar la idea del lliure mercat per damunt de qualsevol altre valor i que va posar en marxa un conjunt de reformes i polítiques per afavorir, entre d'altres, la desregulació financera, les baixades d'impostos generalitzades, la proliferació dels paradisos fiscals i la disminució de la capacitat d'incidència dels poders públics i les organitzacions sindicals. Una globalització neoliberal, que també ha vingut acompanyada de *dumping* social i deslocalització industrial envers les economies emergents i en països com la Xina. A més, en les dues darreres dècades els canvis produïts per la transformació tecnològica i la robotització, no han fet més que augmentar la fractura de les desigualtats i les societats democràtiques avui se'n ressenten.

A mesura que les desigualtats avancen, el perill d'involució democràtica esdevé real. La manca d'acció davant la desigualtat provoca el descontentament social i la desafecció política, i acaba

alimentant el creixement de l'extrema dreta i els populismes

En aquest context, els indicadors de desigualtat de la plataforma Word Inequality Database (WID.world) mostren una continuada disminució dels ingressos de les classes treballadores i les classes mitjanes dels països occidentals i la interrupció de la mobilitat social desacreditant el mite de la meritocràcia i obrint una bretxa en la cohesió i l'estabilitat d'aquestes societats. A la vegada, a mesura que disminueixen els ingressos de les classes mitjanes s'ha consolidat una nova elit econòmica que absorbeix i capitalitza bona part del creixement econòmic, tot concentrant riquesa i recursos i creant enormes disparitats i ineficiències. La irrupció d'aquesta plutocràcia com a classe extractiva global, afecta al conjunt del sistema creant asimetries i conseqüències a molts nivells i en especial, en la capacitat de monopolitzar tots els ressorts del poder econòmic, polític i mediàtic i interferint i buidant de contingut els processos democràtics. Alguns autors com Colin Crouch parlen que hem entrat en una etapa post-democràtica, on perviuen les institucions formals de la democràcia liberal, però el poder i l'energia transformativa es situa en cercles reduïts, on les elits econòmiques tenen molta capacitat de decisió i influència. A mesura que les desigualtats avancen, el perill d'involució democràtica esdevé real. La manca d'acció davant la desigualtat provoca el descontentament social i la desafecció política i acaba alimentant el creixement de populismes i l'extrema dreta que posen en perill la pròpia democràcia.

Nacional populismes i autoritarisme

Les desigualtats i les enormes dificultats per governar la complexitat dels reptes contemporanis són, en part, el context i el caldo de cultiu de les forces i líders del nacional-populisme. Quan els marges d'acció de les polítiques públiques i les promeses de les democràcies liberals no donen resposta, o no resolen eficientment les demandes de la ciutadania, veiem com una part del descontentament social redirigeix la seva mirada cap als discursos que impugnen regressivament el sistema liberal i n'exploten les seves febleses.

Uns discursos que són atiatats per certes elits contràries i bel·ligerants a qualsevol canvi en l'estatus quo, quan creuen en perill els seus privilegis, i que orienten el seu projecte aprofitant la frustració de les classes mitjanes amenaçades per la globalització i la crisi econòmica. Aquests moviments es nodreixen també, del suport de persones vulnerables, desesperançades i en situació de precarietat, perjudicades pel context econòmic i social i que incorporen dins de la seva retòrica simplificadora. Un discurs nostàlgic de retorn a l'ordre i de recreació d'un imaginari preterit evocador de les essències pàtries i uns suposats interessos nacionals, a la vegada que es confronta de manera xenòfoba amb les minories i la immigració, com a bocs expiatoris i culpables perfectes dels mals de la societat, però sense qüestionar-ne les verdaderes causes. La seducció del discurs del nacional populisme i l'extrema dreta parteix de diagnòstics obertament falsos que sovint acaparen l'atenció de l'opinió pública per delirants, provocant una forta polarització emocional i a un pas per endavant per recollir el ressentiment i les decepcions socials. Una

lectura de la realitat manipulada al servei d'una resposta reaccionària. La temptació feixista davant la vulnerabilitat que provoca el capitalisme, en paraules de Polanyi.

Durant els anys de la crisi econòmica de 2008, foren moltes les veus de l'*establishment* que alertaven en contra dels populismes d'esquerres, amb vocació de transformació estructural com a resposta a la crisi. Avui però, el 2020, els que qüestionen i amenacen les democràcies liberals i el seu sistema de drets i llibertats són els nacional-populismes i l'extrema dreta, ocupant molts espais de poder i desgastant els valors democràtics.

L'auge dels lideratges nacional-populistes i dels anomenats *strong men* o homes forts en algunes de les democràcies més grans del món com Donald Trump als Estats Units, Narendra Modi a l'Índia o Jair Bolsonaro al Brasil, així com els casos de Viktor Orbán a Hongria o Recep Tayyip Erdoğan a Turquia, confirmen aquesta tendència preocupant. Tots ells malgrat la retòrica antiliberal, obtenen el poder participant en unes eleccions competitives i repeteixen després algunes pautes comunes atacant o desmantellant les institucions que limiten el seu poder per desplegar el seu projecte polític.

En el llibre *How democracies die*, Steven Levitsky i Daniel Ziblatt [3] enumeren alguns d'aquests trets que els defineixen: rebuig o desconsideració envers les regles i l'ordenament democràtic; impuls de mesures clarament antidemocràtiques com restringir els drets polítics o civils, la llibertat d'expressió i de manifestació, en especial de l'oposició i la societat civil; prohibicions de l'existència de determinades organitzacions polítiques o bloqueig de la participació dels adversaris mitjançant tot tipus de recursos o fins i tot arribant a suspendre o intervenint els processos electorals. També l'ús de mesures excepcionals i canvis en els sistemes institucionals que juguin al seu favor o que minin la fortalesa de la competència democràtica; la desqualificació dels resultats electorals quan els hi són adversos; la negació de la legitimitat dels adversaris polítics a qui defineixen com a enemics del sistema, de la seguretat nacional o del benestar social i els valors de la pàtria, la religió o la família; la predisposició a restringir el pluralisme dels mitjans de comunicació i promoció de falsos rumors, desinformació o *fake news*; l'enaltiment d'accions repressives d'altres governs en el passat o en l'actualitat; tolerància amb la violència, i manipulació del sistema institucional o afebliment de la independència del poder judicial perquè caigui sota el seu control.

L'auge dels lideratges nacional-populistes, els anomenats 'strong men', incorpora una retòrica neomasclista que qüestiona els avenços de la lluita feminista de les últimes dècades

Una acció política marcadament antiliberal i contrària als valors democràtics que incorpora també una retòrica neomasclista que qüestiona els avenços de la lluita feminista [4] de les darreres dècades, tot impugnant la perspectiva de gènere i advocant sense pudor, per un retorn de la dona als rols tradicionals de supeditació al sistema patriarcal. A la vegada, el nacional populisme negligeix en la resolució dels problemes de la societat contemporània,

nega o ignora les evidències científiques entorn el canvi climàtic i l'emergència planetària i redueix dramàticament les seves preocupacions a una interpretació a la carta de l'interès "nacional", geopolític i l'agenda de les elits dirigents.

L'impacte del canvi tecnològic sobre la democràcia

El canvi tecnològic està tenint un impacte profund en tots els aspectes de la nostra vida i també en l'evolució dels sistemes polítics. El cas de la Xina és paradigmàtic. La tecnologia s'ha convertit en un instrument essencial de l'estructura política al servei dels objectius del Partit Comunista xinès. Un detall simbòlic de la importància de la intel·ligència artificial a la Xina que no passà desapercebut per alguns mitjans internacionals, fou l'escenografia que va presidir el missatge institucional que va adreçar Xi Jinping per celebrar l'inici del nou any xinès. Entre els volums que llueïen a la biblioteca presidencial i al costat d'El Capital de Marx, es podien veure dos llibres destacats sobre Intel·ligència artificial, algoritmes i robòtica [5]. En el camí fins a convertir-se en la nova súper potència global, la Xina ha dissenyat un règim que combina un sistema autoritari monopolitzat pel partit comunista, el capitalisme i el lliure mercat i un control social estricte per mantenir l'ordre i l'estabilitat. Per assolir aquest propòsit, la Xina ha desplegat un immensa estratègia d'intel·ligència artificial i *machine learning* per processar el *big data* de la població, controlar la vida i el comportament de les persones i castigar o recompensar a la ciutadania segons la seva conducta i adhesió al règim.

L'ús de la tecnologia per extreure informació per la vigilància i el control social no és exclusiu, però, de règims autoritaris i en països com a Estats Units, hi ha cada vegada més evidències del seguiment massiu a la ciutadania a partir de la recol·lecció de "metadades" per part de les agències governamentals de seguretat i intel·ligència amb complicitat amb les grans corporacions tecnològiques. Un seguiment que envaeix la privacitat i la intimitat dels individus i que interfereix i altera la relació entre la ciutadania i el seu govern.

L'anàlisi del *big data* és utilitzat exhaustivament per conèixer tots els actes i moviments de les persones. Una societat parametritzada a on cada cop que fem una cerca a Google, és Google qui acaba trobant les dades que busca sobre nosaltres. Les pautes de consum, la mobilitat i l'oci o aspectes molt més privats i íntims com les creences, la ideologia o fins i tot les preferències sexuals i les relacions personals són analitzades al servei del que Shoshana Zuboff anomena el *surveillance capitalism*. La mercantilització total de les nostres dades personals a la cerca del negoci i el benefici. Una xarxa omnipresent i distòpica que qüestiona i limita la nostra autonomia i llibertat en una recreació a mig camí entre el *Big Brother* d'Orwell i la societat panòptica de Foucault en format digital.

L'ús de la tecnologia per extreure informació per a la vigilància i el control social no és exclusiu de règims autoritaris. En països com a Estats Units hi ha cada vegada més evidències del seguiment massiu a la ciutadania a partir de la recol·lecció de "metadades"

Les dades són doncs la nova matèria prima de les societats d'avui i la informació que proporcionen és el nou petroli que alimenta l'era de l'economia digital. Aquells que tenen accés i control sobre les nostres dades, les elits de les corporacions tecnològiques, són els que concentren bona part del poder i la capacitat d'incidir i decidir en molts processos polítics. Apoderar-nos de nou com a ciutadans lliures, significa avui, protegir-nos del *data extractivism* i guanyar una nova sobirania digital.

Així mateix, amb l'entrada en l'era digital i l'eclosió de les xarxes socials, van aparèixer noves oportunitats de participació política i un nou flux d'informació que semblava que podia contribuir a conformar una opinió pública més lliure i plural. Les revoltes de la primavera àrab i l'ús exhaustiu de les xarxes socials per enderrocar els autòcrates així ho presagiaven. Tanmateix, en la darrera dècada hem comprovat l'altre cara de la moneda i el seu impacte negatiu a través de l'amplificació de les expressions d'incitació a l'odi o a la violència i el disseny d'estratègies i campanyes de desinformació i *fake news*, orientades a intoxicar i manipular la ciutadania per impedir una deliberació pública de qualitat. L'ús massiu de les xarxes socials en mans del nacional populisme ha atiat la polarització política extrema, sacrificant les certeses per crear relats que falsegen les dades i manipulen la realitat per obtenir rèdits electorals.

Democràcia, drets fonamentals i pandèmia

La democràcia és el marc institucional per a la protecció i la realització efectiva dels Drets Humans i els Drets Civils i Polítics. Alhora, aquests mateixos drets són el terreny de joc on la democràcia és possible. La democràcia no es redueix, doncs, a una simple successió de convocatòries electorals, sinó que configura un sistema polític per l'autogovern de la ciutadania i la seva participació en els afers col·lectius dins un marc de garantia dels drets i llibertats, que només pot ser efectiu des del compliment d'uns principis generals d'equitat en l'àmbit social i econòmic. El retrocés democràtic global i l'augment de les desigualtats, afecten doncs directament i de forma recíproca la situació dels drets fonamentals, civils i polítics en el món.

És enmig de tots aquest desafiaments, quan irromp l'impacte devastador de la pandèmia tensionant encara més el sistema de drets i llibertats. La crisi de la COVID-19 ens ha fet plantejar allò que estem disposats a renunciar per protegir un bé essencial, però no absolut, com la salut. En pro de l'interès general centrat en la salut global i col·lectiva, les societats de mig món s'han confinat i ens hem reclòs a casa durant molts mesos, amb una restricció total i distòpica de la mobilitat i les llibertats humanes. Hem limitat el contacte amb les persones i restringit la nostra relació amb els altres, interrompent la base de tota comunitat i el vincle amb el nostre entorn. Hem accelerat el procés de digitalització del treball i de totes les activitats quotidianes trastocant de dalt a baix la nostra vida. De la nit al dia, la vida humana en el món ha canviat i sense poder sortir a l'exterior, hem passat a observar la realitat exclusivament a través d'una interfície en les pantalles dels nostres dispositius. Un distanciament que indefectiblement altera la percepció d'una realitat que se'ns escapa i que podria reforçar les inèrcies d'aïllament i anomia social oposades a les dinàmiques de socialització que fan possible la democràcia. Reclosos a casa i dependents

d'una informació sovint no contrastada, plena d'intoxicacions i amb risc d'*infodèmia*, ens hem envoltat d'un cert caos informatiu que ha acabat generant noves incerteses sobre un present inquietant.

La falta de previsió sobre l'impacte global de la pandèmia i la manca d'una estratègia conjunta i solidària de la comunitat internacional, ha vingut a confirmar, també, les enormes febleses del sistema multilateral i la fragmentació d'un món multipolar a la cerca de nous equilibris geopolítics. El desconeixement sobre el virus i els seus efectes sobre les persones ha provocat a la vegada, que els responsables públics hagin improvisat en molts casos la resposta, canviant criteris davant una emergència inesperada i posant en dubte la capacitat de les estructures actuals per fer front als reptes globals que deriven de la fragilitat en la salut del planeta i del canvi climàtic. Uns poders públics que centrats en la gestió de l'emergència sanitària, han articulat massa sovint un discurs de retòrica militarista, en una lògica d'estat d'excepció preocupant des de la perspectiva dels drets fonamentals. Les lliçons de la història ens diuen que les estructures de poder aprofiten les situacions de crisi per maximitzar, consolidar i ampliar encara més al seu poder. En la nova era digital en la qual estem immersos, les corporacions tecnològiques han ampliat doncs el seu domini. Però la pandèmia no hauria de ser en cap cas, una excusa per retrocedir en els drets, sinó per exercir-los de manera responsable.

La COVID-19 ens ha fet plantejar allò que estem disposats a renunciar per protegir un bé essencial, però no absolut, com la salut. La difícil gestió de les incerteses actuals hauria de ser un pretext per actuar amb la màxima transparència i combatre la desinformació

La difícil gestió de les incerteses del moment actual hauria de ser un pretext per actuar amb la màxima transparència i combatre la desinformació i la opacitat, tot posant en relleu i de manera pedagògica, la complexitat en la presa de decisions públiques. La democràcia desplega el seu potencial quan es nodreix del coneixement col·lectiu i situa les aportacions del debat científic al centre de l'agenda pública i defuig la confrontació sectària i corrosiva del partidisme que ens infantilitza com a societat i ensorra la credibilitat de les institucions.

El Deutsche Bank, en un informe recent, (*The Age of Disorder - the new era for economics, politics and our way of life*) assenyalava que l'any 2020 pot significar el final de la globalització i la reversió simultània de moltes de les tendències actuals. L'informe subratlla que estem a punt d'iniciar una nova etapa de desordre i incertesa on el proteccionisme, les guerres fredes, l'augment del deute, la volatilitat en els preus, l'omnipresència de la tecnologia, una nova geopolítica i la lluita de classes i entre generacions seran algunes de les característiques que donaran forma a aquesta nova era. Aquest és, doncs, el panorama.

Un crit d'alerta i un raig d'esperança

Constatem els molts perills que amenacen la democràcia i no podem quedar-nos de braços plegats. El monogràfic d'IDEES "En defensa de la democràcia: els drets civils i polítics amenaçats al segle XXI" és, doncs, un crit d'alerta. El conjunt dels articles i reflexions que contenen són fruit de l'impuls compartit entre el Centre d'Estudis de Temes Contemporanis (CETC) i l'Oficina de Drets Civils i Polítics. Conjuntament, hem conceptualitzat aquest dossier amb la preocupació creixent sobre la situació d'involució democràtica i l'erosió dels drets fonamentals, civils i polítics arreu del món i amb la mirada també posada a casa nostra. Són molts els temes que s'hi tracten, i que volen respondre a un mateix fil conductor: la defensa de la democràcia i el seu sistema de drets i llibertats.

La democràcia no és inevitable, ni és el destí final de pobles i nacions. No podem donar per fet que sigui el sistema polític del futur. De fet, les formes de govern autoritàries com ara les dictadures, les monarquies o les oligarquies han predominat al llarg de la història. No hi ha cap país immune al nacional-populisme, ho sabem prou bé. Les derives autoritàries s'alimenten de la desesperança, les pors i la incapacitat de les societats per fer reals els valors de progrés i benestar reflectits en la Declaració Universal dels Drets Humans i que emanen de la tradició republicana. Sabem que, quan la democràcia retrocedeix, avancen les alternatives basades en el replegament de drets, els abusos del poder, la intolerància i al capdavall les injustícies i la violència que ens retrotrauen als horrors del passat.

La democràcia no és inevitable, ni és el destí final de pobles i nacions. No podem donar per fet que serà el sistema polític del futur; si la democràcia perviu és perquè molta gent encara hi creu i la defensa activament malgrat les febleses estructurals i les amenaces actuals, en una conquesta diària per assolir nous espais de llibertat

El neguit que ens revolta és caure en el bucle dels anys trenta del segle XX. Els líders autoritaris treballen per banalitzar i esborrar els avenços assolits per la democràcia. L'autoritarisme es cotitza a l'alça i avui, quan analitzem el retrocés dels darrers anys, comptabilitzem que hi ha un percentatge més alt de la població en el món que viu sota règims autoritaris que no pas que viu en democràcia. Anem enrere. Societats amb una llarga tradició democràtica com els Estats Units, viuen sotmeses a una forta polarització emocional i política i les tensions comencen a trencar el seu sistema institucional. Són diverses les veus que alerten del perill de violència i guerra civil si la deriva continua. Democràcies en perill que són atiades per lideratges excloents que compleixen totes i cadascuna de les pautes del nacional-populisme i que es poden agreujar en el futur. Europa no és una excepció. I en aquells indrets on la democràcia està menys consolidada, trobem a l'interior de la mateixa estructura de l'estat, dinàmiques i accions concertades dels poders públics contràries als principis democràtics i que atempten contra els drets civils i polítics.

Ho hem viscut a Catalunya en els darrers anys, i serà el Tribunal Europeu de Drets Humans qui acabarà sentenciant sobre la judicialització del conflicte polític i la condemna, empresonament i exili de tot el Govern de Catalunya. La repressió que ha viscut el moviment independentista per la celebració ara fa tres anys del referèndum de l'1 d'octubre és un símptoma i expressió d'aquesta realitat preocupant.

Així, l'èxit de la democràcia com a sistema de govern en el darrer segle podria esdevenir efímer, si els principis i les condicions que van permetre el seu desenvolupament i consolidació desapareixen. Uns principis que emanen de la tradició liberal i republicana, d'una economia de lliure mercat sotmesa a les regles d'un poder polític escollit en llibertat per la ciutadania i un marc social que afavoreixi el benestar, la justícia i la cohesió social.

Si la democràcia perviu és perquè molta gent encara hi creu i la defensa activament malgrat les febleses estructurals i les amenaces actuals, en una conquesta diària per assolir nous espais de llibertat, justícia i pau.

Avui, el repte és fer de la democràcia el sistema de governança no només més legítim, sinó també més eficient, estable i eficaç per la gestió satisfactòria dels problemes i reptes de les societats actuals, servint els interessos generals del conjunt de la ciutadania. Efectivament, les democràcies s'enfortiran si apoderen les seves institucions i als seus ciutadans davant les magnituds dels problemes a resoldre. Unes democràcies que haurien d'estar centrades en la reconstrucció de les nostres societats per superar la pandèmia i reorientar el sistema socioeconòmic cap a un horitzó sostenible que permeti fer front a la crisi climàtica i social que vivim.

Les societats contemporànies han de continuar comptant amb instruments robustos per garantir i protegir els drets civils i polítics: separació de poders, promoció del pluralisme i el diàleg, llibertat d'expressió, dret de protesta i de manifestació, sufragi universal, educació en valors democràtics, protecció de les minories, etc. Són elements indispensables per una democràcia efectiva; però més enllà d'això, les societats i la humanitat en el seu conjunt necessiten un horitzó compartit que els retorni la confiança i l'esperança en el futur i el progrés col·lectiu.

REFERÈNCIES

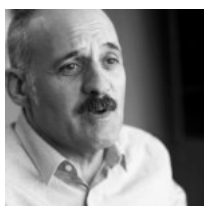
- 1 — Samuel P. Huntington (1991). *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*.
- 2 — Veure: [Human Rights Watch](#); [Freedom House](#); [The Economist-Intelligence Unit](#); [Pew Research Center](#); [V-Dem](#) i molts d'altres.
- 3 — Levitsky, Steven i Ziblatt, Daniel (2018). *How democracies die*. Editorial Random House.
- 4 — Per a ampliar la reflexió sobre la democràcia i el moviment feminista, consulteu els continguts del monogràfic de la revista IDEES número 47: [Feminisme\(s\)](#), amb contribucions d'una cinquantena d'autores.

5 — Vegi's al llibre *The Master Algorithm: How the Quest for the Ultimate Learning Machine Will Remake Our World*, de Pedro Domingo (2015) i *Augmented: Life in the Smart Lane*, de Brett King (2016).

Pere Almeda

Pere Almeda i Samaranch és director de l'Institut Ramon Llull. Anteriorment havia sigut director del Centre d'Estudis de Temes Contemporanis i de la revista IDEES. Jurista i polític, té un Diploma d'Estudis Avançats (DEA) en Ciència Política i un postgrau en Relacions Internacionals i Cultura de Pau. És professor associat de Ciència Política a la Universitat de Barcelona. Ha treballat i col·laborat en diverses institucions com ara el Parlament de Catalunya, el Parlament Europeu o el Departament d'Afers Polítics de la Secretaria General de Nacions Unides. Va ser coordinador del projecte internacional del recinte Històric de Sant Pau i de la Fundació Catalunya Europa, liderant la iniciativa *Combatre les desigualtats: el gran repte global*.

Adam Majó

Adam Majó Garriga és filòleg, periodista i escriptor. Actualment és director general per a la Promoció i Defensa dels Drets Humans de la Generalitat de Catalunya. Té un Màster en Construcció i Representació de les Identitats Culturals per la Universitat de Barcelona, i col·labora habitualment amb diversos mitjans de comunicació, entre els quals el diari Regió7, Llibertat.cat, Vilaweb i Nació Digital. És autor de l'obra *Europa, la utopia practicable* (Icaria, 2022) i de l'assaig *Set de mal. Desxifrant el feixisme del segle XXI* (Pagès Editors, 2020).